

De boekdrukkunst

Het begin van de emancipatie van het boek

In de vijftiende eeuw begint papier het perkament te verdringen. De ware revolutie komt met de uitvinding van de boekdrukkunst. Pas veel later wordt dit geëvenaard door de digitale revolutie.

In de vijftiende eeuw begint het papier het perkament als schrijfmateriaal te verdringen. Al sinds de Kruistochten was papier in Europa bekend, maar het duurt even voor men het productieproces onder de knie heeft. In die jaren is papier heel zeldzaam en echt een luxeproduct.

Als rond 1400 in de Zuidelijke Nederlanden de eerste papiermolens gebouwd worden, verandert dat. Al snel kan papier dan veel sneller en goedkoper geproduceerd worden dan perkament. De opkomst van de papiermolen is van grote betekenis. Papier is veel goedkoper te produceren dan perkament. Het maakt de weg vrij voor een echte revolutionaire uitvinding: de boekdrukkunst. Het met de hand overschrijven van een boek was monnikenwerk. Dat moest toch sneller en handiger kunnen? Rond 1430 ontwikkelt edelsmid Johannes Gutenberg uit Mainz een techniek die de wereld zal veranderen: het drukken van een boek met losse letters. Opeens is het mogelijk om met ongekende snelheid tegen relatief lage kosten grote hoeveelheden boeken te maken. De uitvinding van Gutenberg verspreidt zich razendsnel door Europa. In de Lage Landen is Gerard Leeu uit Gouda één van de allereerste drukkers. In 1477 legt Gerard Leeu een bijbel op zijn persen, de zogenoemde Delftse bijbel. Aan de bladspiegel zie je dat de drukker zijn best heeft gedaan om het boek er net uit te laten zien als een handschrift. Daarmee moest het immers concurreren, zo hoorden boeken er toen uit te zien. Net zoals de eerste auto's nog precies op een koets leken. Het duurt niet lang of de drukpers verdringt het handgeschreven boek vrijwel geheel. Vanaf 1500 worden er – behalve in enkele kloosters – nauwelijks meer boeken met de hand overgeschreven. Alleen bibliofielen als Lodewijk van Gruuthuse kunnen moeilijk wennen aan de nieuwigheid. Hij laat zelfs een aantal gedrukte boeken op perkament overschrijven.

De boekdrukkunst heeft geweldige gevolgen voor de emancipatie van het boek, dat nu binnen bereik komt van de gewone man. In 1521 bezit bakker Lieven de Zomere uit Gent ruim 20 boeken. Die waren inmiddels geen vier huizen meer waard...